

Rapport fra vurderingsutvalget for tegneserier 2022

Formålet med innkjøpsordningen for nye norske tegneserier er at nye norske tegneserier av høy kvalitet blir skapt, utgitt, spredt og lest. Vurderingsutvalget for tegneserier behandler også tegneseriesøknader under tilskuddsordningen for litteraturproduksjon, men rapporten omhandler i all hovedsak innkjøpsordningen.

Påmeldinger og innkjøp 2022:

	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
Målgruppe barn og unge	25	14	11	56 %
Målgruppe voksne	15	8	7	53 %
Tvil om målgruppe*	6		6	
Nynorsk	6	2	4	33 %
Bokmål	40	20	20	50 %
Mottatt produksjonstilskudd	30	18	12	60 %
Avslag produksjonstilskudd	3	1	2	33 %
Ikke søkt produksjonstilskudd	13	3	10	23 %
Totalt	46	22	24	48 %

*Vurderingsutvalget gjør ikke vedtak om målgruppe for tegneserier som ikke blir innkjøpt.

Påmeldinger og innkjøp siste 5 år:

År	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
2018	35	18	17	51 %
2019	40	19	21	48 %
2020	37	23	14	62 %
2021	49	27	22	55 %
2022	46	22	24	48 %

Budsjettramme historikk:

År	Budsjett	Stimuleringsmidler	Disponible midler
2018	3 754 000	0	3 754 000
2019	3 800 000	0	3 800 000
2020	3 800 000	1 000 000	4 800 000
2021	3 850 000	2 200 000	6 050 000
2022	3 950 000	1 000 000	4 950 000

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2022:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
Egmont Kids Media Nordic AS	12	4	8
Strand Forlag AS	6	2	4
Cappelen Damm AS	4	2	2
Überpress AS	4	1	3
No Comprendo Press AS	3	3	0
H. Aschehoug & Co AS	3	2	1
Vigmostad & Bjørke AS	3	2	1
Gyldendal Norsk Forlag AS	2	1	1
Outland AS	2	0	2
Jippi forlag AS	1	1	0
Magikon Forlag ANS	1	1	0
Stiftinga Det Norske Samlaget	1	1	0
Spartacus Forlag AS	1	1	0
Belhamel Press AS	1	1	0
Kagge forlag AS	1	0	1
Lienstreker Torbjørn Lien	1	0	1

Om utvalget

Vurderingsutvalget for tegneserier har i 2022 bestått av følgende medlemmer:

Morten Harper (leder) (1973), Trøndelag. Tegneseriekritiker og fagbokforfatter – skriver om tegneserier i flere tidsskrifter.

Akin Duzakin (1961), Viken. Illustratør og barnebokforfatter.

Berit Petersheim (1978), Oslo. Bibliotekar og tidligere leder av Serieteket – Deichman.

Nåværende vurderingsutvalg er oppnevnt for perioden 2022–2023. Berit Petersheim ble nyoppnevnt, og Morten Harper og Akin Duzakin ble gjenoppnevnt. Utvalget har gjennomført fire møter i 2022, to var knyttet til innkjøpsordningen for nye norske tegneserier og to til tilskuddsordningen for litteraturproduksjon. De to møtene som gjaldt innkjøpsordningen, ble avholdt digitalt.

Alle utvalgsmedlemmene får tilsendt og leser samtlige bøker som blir behandlet på innkjøpsordningen. I forkant har Kulturrådets sekretariat kontrollert at søknad om innkjøp fyller de formelle kravene. Det er vurderingsutvalget for tegneserier som har endelig vedtaksmyndighet ved søknad om innkjøp.

Tendenser og analyser

De påmeldte tegneserietutgivelsene i 2022 er i stor grad en videreføring av tendenser fra året før. Likevel er det enkelte forskjeller. De dominerende sjangrene er fortsatt fantasy og humor, men det er færre selvbiografiske tegneserier og flere utgivelser med politisk samtidskommentar. Det er også enkelte utgivelser som faller utenom en tradisjonell sjangerinndeling og er egenartede kunstneriske prosjekter.

Langt de fleste titlene er på bokmål, 40 av 46, slik det også har vært tidligere år. Sammenlignet med foregående år er andelen innkjøp blant de nynorske titlene lav, bare 2 av 6 ble innkjøpt. Utvalget er opptatt av mangfold i tegneseriene også når det gjelder målform. Når andelen avslag blant de

nynorske titlene er såpass høy, er det et uttrykk for at kvaliteten ikke har vært god nok i forhold til de andre utgivelsene, og utvalget mener dette er et signal som forlagene bør merke seg. Det var ingen utgivelser oversatt fra samisk.

Det er fortsatt en stor bredde av forlag som utgir tegneserier. 16 forlag har påmeldte titler i 2022 (i 2021 var det 17). De fleste er etablerte forlag med utgivelser gjennom flere år, men det er også enkelte nykommere. Hele syv forlag har bare én påmeldt tittel. Med hensyn til tegneserieskaperne, er både helt nye og svært etablerte serieskaperne representert i de påmeldte og innkjøpte titlene.

Annerledeshet og mangfold i fantasy for unge

Fantasy-bøker som i hovedsak retter seg mot barn og unge er fortsatt en dominerende tendens. Foruten nye bind i etablerte bokserier som *Nordlys* av Malin Falch og *Krypto* av Hans Jørgen Sandnes, har det kommet nye serier som *Rino – Reisen til de dødes øy* av Regine Toften Holst og *Mia Myhr og barna som forsvant* av Sara Hjardar. Flere av seriene blander kjent mytologi og eventyr med egen diktning. Seriene byr på eksotiske fortellinger og enkelte overraskelser, men de fleste er nokså sjangertro og har likhetstrekk med andre fantasy-univers.

Flere av disse seriene tematiserer utenforskap og annerledeshet, deriblant *Mørkalven* av Helen Kaldheim og *Dragens øye* av Cha Sandmæl. Sistnevnte med en ikke-binær hovedperson. Mangfold er dessuten et tydelig perspektiv i lettleste *Krypto* av Hans Jørgen Sandnes og fargerike *Floke* av Ida Neverdahl.

Det er liten tvil om at bokseriene appellerer til mange unge lesere. *Krypto* har kommet i fem bind og Malin Falchs *Nordlys* består hittil av seks bøker. Tegnehåndverket har utviklet seg på et høyt profesjonelt nivå. Samtidig ser vi tendenser til en estetisk uniformering, der stilen er preget av de digitale tegneverktøyene og mørke fargetoner. Egmont-paletten er et begrep som beskriver denne uniformeringen, oppkalt etter forlaget Egmont som er dominerende i sjangeren (og blant påmeldte titler til innkjøpsordningen). Det er flere ulike stiluttrykk innenfor de norske fantasy-seriene, men utvalget skulle gjerne sett at likhetene mellom en del av seriene var mindre.

I bokseriene ser vi dessuten en tendens til at fortellingen spres utover mange sider og bind uten at omfanget av historien tilsier at det er berettiget. Tidvis er inntrykket at det er svak fremdrift i fortellingen, og seriene kunne med fordel hatt en strammere dramaturgi. Et resultat av denne tendensen er at den enkelte boken er mindre interessant enn den kunne ha vært. Utvalget mener dette reiser spørsmål om forlagene gjør et tilstrekkelig redaksjonelt arbeid. Samtidig vil utvalget understreke at det ikke er selvsagt at fortsettende bind blir innkjøpt, selv om første bok i en serie kjøpes inn. Som utdypet i årsrapporten for 2021 vil utvalget hele tiden vurdere alle bøker i en innkjøpsrunde opp mot hverandre ut fra kvalitet.

Inn i sin tid: miljø- og klimakamp

Blokk til blokk av Jonathan Castro, Don Martin, Fela og Andreas Iversen gjenforteller de tre førstnevntes livshistorier, men er også en bredere kulturfortelling om Oslos østkant og hiphop. En tendens som vi nå ser tydeligere, er tegneserier som tar opp samtidsproblematikk. Både i *La skogen leve!* av Nora Dåsnes og *Embla – Kampen for fremtiden* av Arild Midthun og Bjørn H. Samset handler det om miljø- og klimakamp, primært rettet mot unge lesere. For voksne behandler også *Weltschmerz 10B* av Christopher Nielsen og *Streberne* av Knut Nærum samtiden, på et mer satirisk vis og med en større tematisk bredde.

Vår nokså nære fortid behandles både i dokumentariske og fiktive tegneserier. *Rigel – Urettens ekko* av Ida Larmo omhandler bombingene av et fangeskip under andre verdenskrig der et stort antall russiske krigsfanger omkom, en hendelse som er ukjent for mange. Det nye (tredje) albumet i *Kröger*

& Krogh av Ronald Kabícek, Endre Skandfer og Bjarte Agdestein er en oppdiktet agentfortelling, men har mange berøringspunkter med maktpillet i nordområdene på 1960-tallet.

Det er en betydelig overvekt av tegneserier for barn og unge, både blant de påmeldte og innkjøpte titlene. Blant tegneseriene for voksne som ble kjøpt inn er det enkelte titler som utmerker seg utenfor de tidligere nevnte sjangrene, og der serieskaperne har en særskilt egen stil. Dette gjelder spesielt novellesamlingene *Kjøkken* av Xueting Yang og Jasons *Åpne opp ned*.

Tilpasning og utvikling

Innkjøpsordningen for tegneserier ble gjennomgått i 2022, og rådet vedtok i desember 2022 nye retningslinjer som gjelder fra 2023. Utvalget har bidratt med innspill i denne prosessen. Det er blant annet gjort endringer i definisjonen av «tegneserie». I det store og hele er endringene i retningslinjene å anse som justeringer og presiseringer. Utvalget mener de reviderte retningslinjene legger et godt grunnlag videre for innkjøpsordningen for tegneserier.

Innkjøpsprosenten tilbake på bunnivå

22 av de 46 påmeldte titlene ble kjøpt inn i 2022. Dette ga en andel for innkjøp på bare 48 %. Dermed er andelen tilbake til nivået i 2019, som da var bunnrekord og den klart laveste andelen siden innkjøpsordningen for tegneserier ble opprettet.

Budsjettrammen for innkjøp har vært 3 950 000 kroner, en økning på 100 000 kroner fra 2021. I tillegg ble ordningen tilført 1 000 000 kroner i stimuleringsmidler. De ekstraordinære midlene gjorde det mulig å kjøpe inn 4–5 flere titler, og utgjorde en merkbar positiv forskjell. Etter utvalgets vurdering er det likevel flere tegneserier av god kunstnerisk kvalitet som ikke kunne bli innkjøpt. Slik utvalget ser det, var over 80 % av de påmeldte titlene kvalifisert for innkjøp hvis budsjettavsetningen var stor nok, ut fra en kvalitativ vurdering.

Utvalget opplever at den økonomiske rammen i 2022 har vært enda trangere enn foregående år, sett i forhold til antallet påmeldte og innkjøpsverdige titler. Utvalget mener mangelen på tilstrekkelige budsjettmidler gjør at man ikke får utnyttet det fulle potensialet som ligger i innkjøpsordningen til å stimulere utviklingen av nye norske tegneserier.

Antologier og samlebøker

Som foregående år inneholder en god del av de påmeldte titlene tidligere utgitt materiale. Mange av bøkene er samleutgivelser med humorstriper. Selv om flere av seriene holder et høyt nivå i sin sjanger, har utvalget ut fra budsjettrammen i all hovedsak sett seg nødt til å velge vekk slike samleutgivelser til fordel for nyproduserte serier.

Utvalget mener tegneserieantologier er viktige både for å dyrke frem nykommere og la mer etablerte serieskaperne utfolde seg. Innenfor budsjettrammen fant utvalget likevel ikke rom for innkjøp av noen antologi i 2022. Derimot har utvalget innstilt til støtte fra tilskuddsordningen for litteraturproduksjon til to antologier fra ulike forlag, *Rakkan* (Outland AS) og *Overtrykk 2022* (Überpress AS). Utvalget mener dette illustrerer verdien av å ha både en innkjøpsordning og en ordning for produksjonstilskudd til tegneserier.